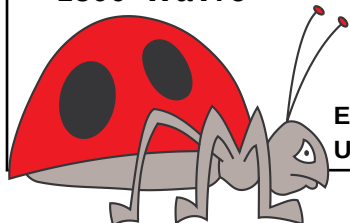

G.T. Coccinula W.G.

c/o Jeunes & Nature
B.P. 91
1300 Wavre

c/o Jeugdbond voor Natuurstudie
en Milieubescherming
Kortrijksepoortstraat 192
9000 Gent

Editeur Responsable/Verantwoordelijke
Uitgever : Pierrette Nyssen

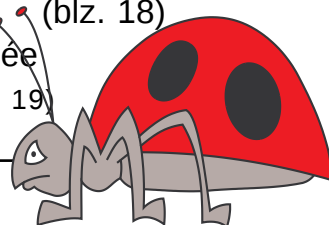
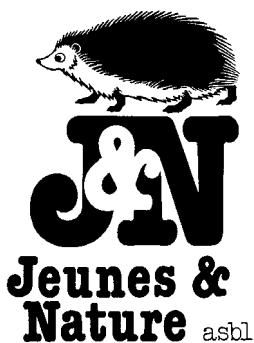

Werkgroep Groupe de Travail

Coccinula

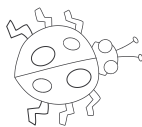
Sommaire / Inhoud

- 1° Redactioneel (blz. 3) / Éditorial (pg. 4)
- 2° La mystérieuse Myrrha oct. (pg. 5)
- 3° Geklop en gesleep op het LHB-kamp (blz. 9)
- 4° Camp coccinelles dans la région de Genk :
premières impressions (pg. 11)
- 5° Lieveheersbeestjes waargenomen tijdens de
nationale natuurstudiedag in de Bourgoyen-
Ossemeersen te Gent (blz. 13)
- 6° Kort berichtje : exoot vastgesteld in de
Groene Vallei (Gent) (blz. 18)
- 7° Dag van het LHB / Journée
de la coccinelle (blz./pg. 19)

**Verantwoordelijke
uitgever / Editrice
responsable :**

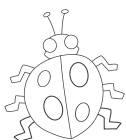
Pierrette Nyssen, Gulpen
n°185 à 4852 Hombourg

**Hebben bijgedragen tot
dit nummer :**

**Ont participé à la
rédaction de ce numero :**

* Tim ADRIAENS * Jean-Yves
BAUGNEE * Etienne
BRANQUART * Riet DURINCK *
Jean-François GODEAU *
Pierrette NYSSSEN * Gilles SAN
MARTIN * Philippe WEGNEZ *

Dit contactblad wordt uitgegeven
door Jeunes & Nature asbl en de
Jeugdbond voor Natuurstudie en
Milieubescherming vzw. Het wordt
gratis opgestuurd naar alle
medewerkers van de Werkgroep
Coccinula, en het is op aanvraag te
verkrijgen bij:

W.G. Coccinula
c/o Jeugdbond voor
Natuurstudie en
Milieubescherming vzw
Kortrijksepoortstraat 192
9000 Gent

Cette feuille de contact est éditée
par Jeunes & Nature asbl, et
Jeugdbond voor Natuurstudie en
Milieubescherming vzw.

Elle est distribuée gratuitement à
tous les collaborateurs du Groupe de
Travail Coccinula et peut-être
obtenue par simple demande à
l'adresse suivante :

G.T. Coccinula
c/o Jeunes et Nature asbl
Boîte postale 91
1300 WAVRE

*Imprimé sur papier
recyclé / Gedrukt op
gerecycleerd papier*

Automne 2001 Herfst

Coccinula ...

Coccinula is een werkgroep die wordt gedragen door Jeunes & Nature asbl en de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming vzw (JNM). Ze heeft als belangrijkste doelstelling de studie van de ecologie, de status en de verspreiding van de lieveheersbeestjes in België (Chilocorinae, Coccinellinae & Epilachninae). Om deze doelen te bereiken, organiseert de werkgroep excursies en kampen, en coördineert ze het Lieveheersbeestjesproject, dat betrekking heeft op het volledige Belgische grondgebied.

De in de loop van het project verzamelde informatie wordt opgenomen in de databank van het werkgroep *Coccinula*. Een overzicht van de reeds ingevoerde gegevens is raadpleegbaar op de biodiversiteitsite van de 'Direction Générale des Ressources et de l'environnement de la Région Wallonne' (<http://mrw.wallonie.be/dgrne/sibw>).

Coccinula maakt informatie over biologie van lieveheersbeestjes beschikbaar door de uitgave van een veldbepalingsleutel, ter herkenning van de voornaamste Belgische soorten, door de uitgave van een halfjaarlijks contactblad. Deelname aan activiteiten van de werkgroep is gratis en voor iedereen.

Coccinula est un groupe de travail (G.T.) animé par Jeunes & Nature asbl et le Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming vzw (JNM). L'objet principal de ce groupe est l'étude de l'écologie, du statut et de la répartition des différentes espèces de coccinelles (Chilocorinae, Coccinellinae & Epilachninae) présentes en Belgique. Le G.T. organise des activités de terrain et coordonne une enquête "coccinelles" sur tout le territoire de la Belgique pour atteindre les objectifs précités.

L'information récoltée au cours de l'enquête est utilisée pour compléter la banque de données biologiques du groupe de travail *Coccinula*. Un aperçu synthétique des données récoltées est disponible sur le serveur biodiversité de la Direction Générale des Ressources et de l'environnement de la Région Wallonne (<http://mrw.wallonie.be/dgrne/sibw>).

Coccinula diffuse de l'information spécialisée ayant trait à la biologie des coccinelles via l'édition d'une clé de terrain pour la reconnaissance des principales coccinelles de Belgique et d'une feuille de contact semestrielle. La participation aux activités organisées par le G.T. est gratuite et ouverte à tous.

Coccinula

door Tim Adriaens

Het seizoen 2001 zal wellicht nog lang in de analen van *Coccinula* te boek staan als een jaar van dynamisering en hernieuwd enthousiasme. Terwijl het atlasproject uitgebreid werd naar de Vlaamse Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming, werden de rangen van de werkgroep versterkt met vers bloed (ook van niet-jeugdbonders). Enkele lokale natuurverenigingen bouwden lieveheersbeestjestochten in hun programma in. We tellen vandaag ongeveer 450 leden verspreid over gans België.

De samenwerking van de jeugdbonden resulteerde vorige zomer in het sfeervolle tweetalige kamp te Winterslag (Genk) waarvan een verslagje te vinden is in dit contactblad. Zoals te merken was aan de stapel waarnemingsformulieren, was dit hoekje Limburgse Kempen een natuurhistorisch ommetje dubbel en dik waard. Het kamp vormde een schitterende uitvalsbasis om mensen blijvend voor het project te mobiliseren. Meteen stond ook de nationale natuurstudiedag in de Bourgoyen-Ossemeersen te Gent volledig in het teken van lieveheersbeestjes en werden door de harde kern op een miezerige novemberdag maagdelijk witte paraplu's in elkaar geknutseld. Enige bezorgdheid is echter niet uit de lucht na de vondst van een grote agressieve exoot in een Gents stadspark.

Ondertussen werd in Wallonië ook geëxperimenteerd met nieuwe staalnametechnieken. Het artikel van Philippe Wegnez opent de deur naar een nog onaangeboord habitat: boomkruinen. Lieveheersbeestjes gaan zoeken waar geen mens ze al had gezocht, met brandladders en kranen: animo verzekerd! Waarnemen in boomtoppen zal volgend seizoen hopelijk een aanzienlijke aanvulling op de klassieke inventarisatietechnieken betekenen.

Deze *Coccinula* staat weer bol van informatie over je favoriete diergroep en moet helpen de barre winter zonder kleerscheuren door te komen. Reikhalzend kijken we al uit naar de volgende Dag van het Lieveheersbeestje (mei 2002). Intussen moeten we onze frustraties botvieren op enkele toevallige winterslapers tussen kieren en raamkozijnen. Netjes en paraplu's vliegen voorlopig even de kast in, tot de eerste partij sleedoorns eraan moet geloven ...

De *Coccinula*-ploeg

La saison 2001 restera probablement gravée longtemps dans les annales de *Coccinula*. Tandis que le projet de récolte d'observations de coccinelles est largement relayé en Flandres grâce au dynamisme du Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming, beaucoup de nouveaux membres sont encore venus grossir les rangs du groupe de travail. On compte aujourd'hui environ 450 membres répartis à travers toute la Belgique.

Cette collaboration s'est notamment concrétisée par la réalisation d'un camp bilingue à Winterslag (Genk) dont un compte-rendu détaillé figure dans cette feuille de contact. Comme vous vous en rendez compte, ce petit coin de Campine vaut largement le détour ! Ce numéro présente aussi les résultats d'une autre activité marquante organisée en Flandres : une journée d'étude consacrée aux coccinelles de Bourgoyen (Gent).

Par ailleurs, l'adoption de techniques d'échantillonnage de plus en plus élaborées a permis de repousser les limites de notre sphère d'investigation et d'aller rechercher les coccinelles là où personne n'était encore allé les chercher : là-haut, dans les frondaisons des arbres ! L'article de Philippe Wegnez nous ouvre les portes de ce monde méconnu. Et les observations de coccinelles arboricoles seront appelées à se multiplier durant la prochaine saison de terrain grâce à l'utilisation de nacelles et à la maîtrise de techniques d'escalades permettant d'atteindre la cime des arbres.

Nous espérons que la lecture de ce numéro truffé d'informations sur les coccinelles vous plaira et vous permettra de patienter jusqu'au printemps. La nouvelle saison entomologique sera ouverte par l'organisation d'une nouvelle journée de la coccinelle le dimanche 5 mai 2002, avec près d'une dizaine d'excursions organisées simultanément à travers tout le pays. D'ici là, n'oubliez pas d'astiquer vos filets et vos parapluies japonais !

L'équipe de *Coccinula*

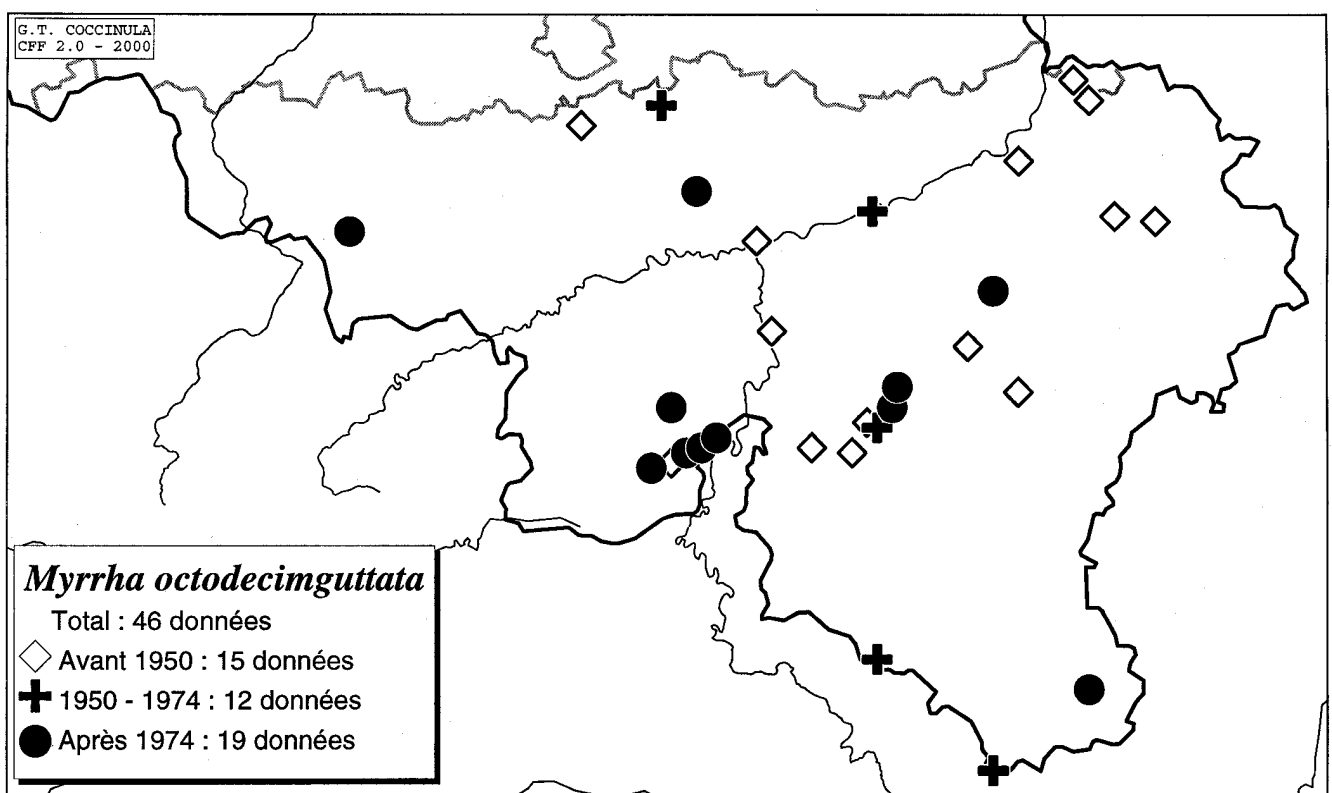
La mystérieuse coccinelle *Myrrha octodecimguttata*

par Philippe Weqnez

Introduction

Myrrha octodecimguttata (Iablokoff – Khnzorian, 1982) ou coccinelle des cimes (Bagnée, 1999) est inféodée aux pins et coloniserait plutôt la cime de ces derniers (Majerus 1994). Cette seule raison serait responsable du peu de données que nous possédons sur cette magnifique espèce !

La carte ci-dessous nous montre qu'effectivement *Myrrha octodecimguttata* (MYR.OCT) est très rare et qu'elle n'a plus été trouvée en province de Liège depuis 50 ans.

Cette coccinelle cohabiterait notamment avec *Harmonia quadripunctata* (HAR.QUA) et tout comme cette dernière, elle fréquenterait plutôt les parcs et les jardins. Sa nourriture se composerait essentiellement de pucerons de la famille des Lachnidés.

Considérant cet état de fait j'ai entrepris de prospecter systématiquement tous les Pins sylvestre et les Pins noirs que je rencontrerais.

Méthodologie

Les inventaires ont été réalisés à l'aide du "bon vieux parapluie japonais". J'ai également utilisé, à deux reprises, une nacelle (élévateur), ce qui m'a permis d'atteindre une hauteur de 10 m.

J'ai d'abord ciblé les sites en prospectant les pins à l'aide du "parapluie japonais". Les branches ont donc été battues sur une hauteur de 1 à 4 m.

En ce qui concerne la province de Liège, j'ai procédé à la recherche de MYR.OCT sur 43 sites ; 30 sites à Pins noirs et 13 sites à Pins sylvestre. Les deux essences résineuses étant parfois sur le même site. J'ai pu ainsi répertorier 18 sites à MYR.OCT ; 16 sur Pins noirs et 2 sur Pins sylvestre.

Ensuite, j'ai effectué une sélection des sites en fonction de leur accessibilité et de leur proximité. C'est ainsi que 5 sites sur 18 ont été choisis afin d'être prospectés à l'aide de la nacelle. Par ailleurs, j'ai également parcouru par mes propres moyens 1 des 13 sites restants.

Les résultats obtenus ont été intéressants à plus d'un point de vue.

Résultats

Cet inventaire s'échelonne sur les mois de mai, juillet et août. Les captures se répartissent comme suit :

26 MYR.OCT pour le mois de mai
Plus de 47 MYR.OCT pour le mois de juillet
21 MYR.OCT pour le mois d'août

Sur les 18 stations répertoriées plus de 94 spécimens ont été capturés.

Sur Pins noirs :
de 2 à 4 m : plus de 80 MYR.OCT
Avec la nacelle de 2 à 6 m : 5 MYR.OCT
de 5 à 6 m : 4 MYR.OCT
10 m et + : 2 MYR.OCT

Sur Pins sylvestre :

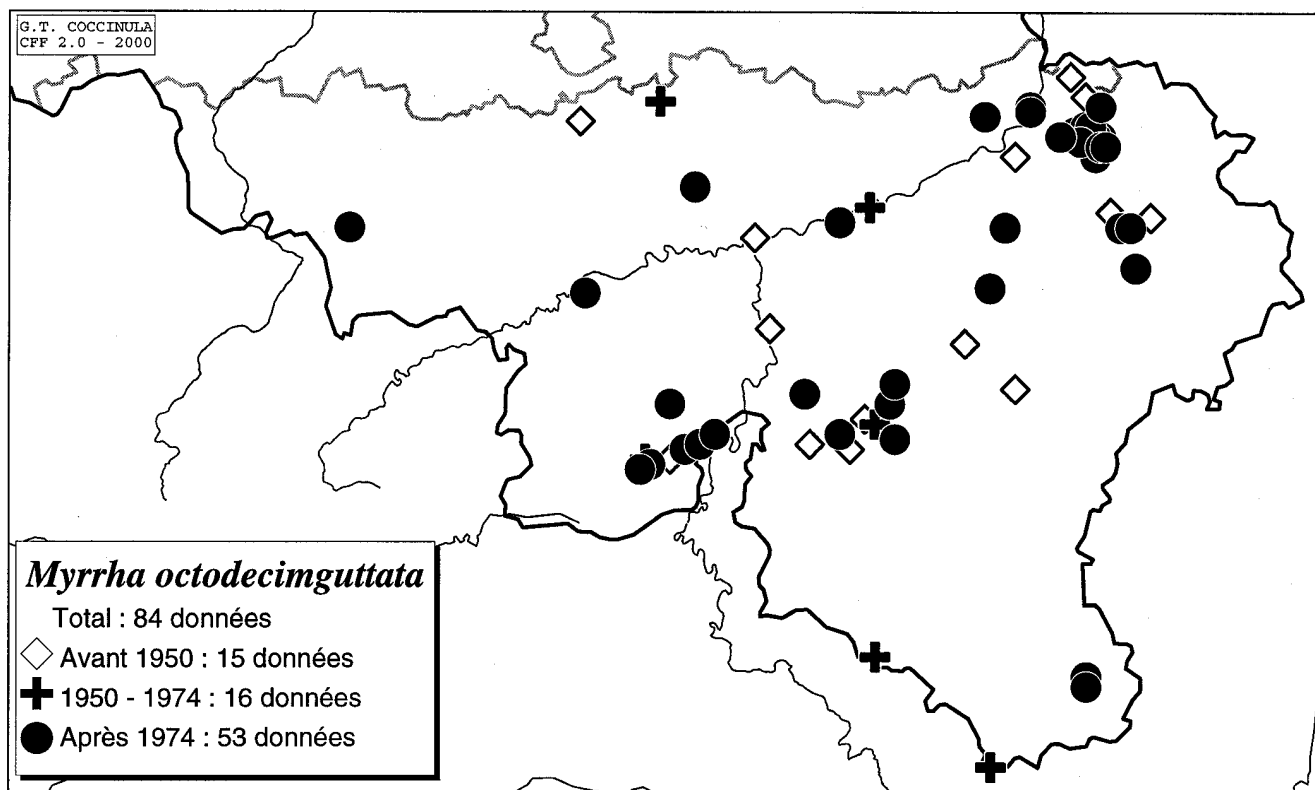
de 2 à 4 m :

3 MYR.OCT

On peut donc déduire que MYR.OCT, contrairement à ce que l'on croyait, ne colonise pas spécialement la cime des pins. De plus, alors qu'on la disait inféodée aux Pins sylvestre (Majerus, Naturalists'Handbooks 10) elle a trouvé dans le Pin noir un substitut des plus intéressant.

La plupart des stations ont été trouvées dans des jardins privés ou des parcs publics. Ce sont les Pins noirs les plus âgés (+ de 30 ans) qui possédaient les colonies de MYR.OCT les plus importantes. Par ailleurs, j'ai constaté que des massifs ou des alignements de Pins noirs plus jeunes (20 ans) attirent également MYR.OCT, de même que les pins non élagués et donc plus fournis à la base (Stavelot)¹. Dans de telles conditions on peut comprendre que MYR.OCT soit plus commune entre 2 et 4 m de haut qu'à 10 m puisque l'arbre a une forme plutôt conique. Les branches les plus grandes et les plus fournies se situant donc à la base et au milieu du pin.

Ci-dessous, nous voyons la carte reprenant toutes les données actuelles.

¹ Voir article à ce sujet dans votre prochaine feuille de contact.

Conclusion

Les plantations de Pins noirs qui ont eu lieu il y a 30 ans et plus, souvent à des fins ornementales, permettent aujourd'hui aux populations de *Myrrha octodecimguttata* de trouver un nouvel essor.

Le peu de données que nous possédons sur MYR.OCT est plutôt dû à un manque de prospections ou à une recherche mal ciblée qu'à des mœurs discrètes engendrées par la colonisation de la cime des pins.

Il nous est aussi permis de croire que MYR.OCT est une espèce en voie d'extension. Il est donc important de continuer les prospections systématiques de tous les sites existants (jardins, parcs, cimetières, zones industrielles), afin que l'on puisse lui attribuer un statut correct et représentatif de ses populations.

Bibliographie

- Branquart E.& Baugnée J.-L.& Mairesse J.-L.& Gaspar C., 1999 – Inventaire de la faune des coccinelles de Wallonie (Chilocorinae, Coccinellinae et Epilchninae). Rapport final.
- Majerus M.& Kearns P., 1989 – Ladybirds. Naturalists' Handbooks n° 10, Richemond publ., Slough, 103 pp. (nombreuses figures au trait et 8 planches couleurs / noir & blanc).

Geklop en gesleep op het LHB-kamp

door Riet Durinck

Even hun indringende geurtje buiten beschouwing genomen, staat het vast dat lieveheersbeestjes ontzettend nuttige en aimabele diertjes zijn. Dat uit zich alleen al in talrijke liefkozende naampjes : hemelbeestjes, pimpampoentjes, ladybirds... Ze zijn schattig, fascinerend en kleurrijk (want naast de typische rode zijn er ook gele, bruine, zwarte, roze...). Geen wonder dat een kamp dat volledig aan deze kevertjes toegewijd is, uitdraait op een denderend succes.

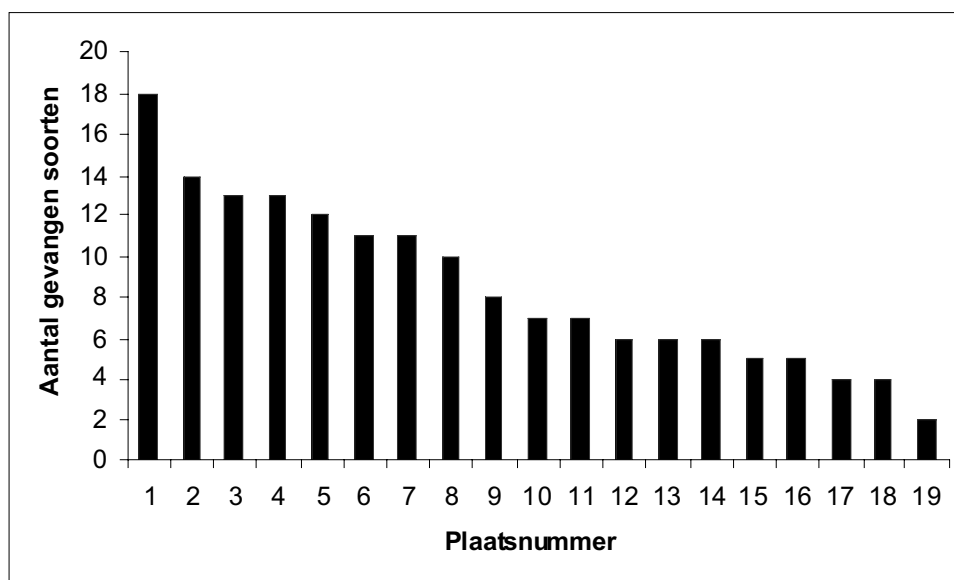
Neergestreken in het alleraardigste Genk, namen we de nobele taak op ons om de geringe kennis over "lhb'tjes" uit te breiden. *Maar hoe en waar kun je die kleine insectjes in godsnaam vinden ?* Jazeker, dat was ook ónze eerste vraag. Ze blijken overal te zitten. We werden van het nodige excursiemateriaal voorzien om de lhb'tjes uit het gras te scheppen en uit de bomen te kloppen. Eenmaal je er eentje in een petrischaaltje gewurmd hebt, kan de determinatie beginnen. Een handige, gloednieuwe tabel (uiteraard in het Bondssec te verkrijgen) loodst je vlotjes naar fabelachtige benamingen : Harlekijn-, Hiërogliefen-, Meeldauw-, Oogvlek-, Roomvlek-, Vloevlek-lieveheersbeestje... elk voorzien van een Latijns equivalent om je tong over te breken. Dan komt het er alleen nog op aan om de waarnemingsformulieren in te vullen. Tot in de kleinste details werden vindplaats en vindomstandigheden uit de doeken gedaan. En wat voor vindplaatsen ! We zijn bomen ingeklommen om het 18-stippelig lhb'tje te bewonderen, we hebben rond nesten van rode bosmieren gezocht naar het Schitterend lhb'tje en soms hebben we complete heidevelden uitgekamd om uiteindelijk álles behalve lhb'tjes in de netten aan te treffen. In zo'n geval konden libellen en sprinkhanen de volle aandacht genieten.

Die laatste weken van augustus getuigden van een voor België ongewoon intens zomerweer, zodat op de waarnemingslijsten bij *weersomstandigheden* dikwijls 'broeierig heet' kwam te staan, en zodat siësta's en een frisse duik in de vijver van een plaatselijk recreatieoord tot de normale orde van de dag behoorden. Alleen Gilles en Pierrette, die zich in Wallonië al enige tijd bezighouden met het lieveheersbeestjesproject, waren niet te stuiten. Gilles kreeg de ene na de andere zeldzame soort te pakken. Na hun vertrek kromp de dagelijkse waarnemingslijst dan ook aanzienlijk in.

De deelnemerslijst bestond uit een twintigtal enthousiaste JNM'ers, twee Waalse J&N'ers en twee schattige kuikentjes, Ludwig en Nostradamus, die ons steeds luid tjiepend verwelkomden en die de vertrappeldingsdood en de kookpot ettelijke malen pas op het nippetje ontglipt zijn. Het kamp verliep in een opperbeste sfeer. Den Teut, De Maten, de Zwarte Beek en fietspad 300 naar Zonhoven werden zorgvuldig onder de loep genomen, een rondleiding in het mijngebouw van Winterslag was ongetwijfeld de moeite waard en de zware beklimming van de aanliggende mijnterril leverde een adembenemend uitzicht over het nog enigszins onaangetaste Limburg op. 's Avonds waren de culinaire hoogstandjes niet van de lucht, gelach en gezang stegen op en de sterrenregen nam het vergeefs op tegen de warme gloed van het kampvuur. De gastvrijheid van de plaatselijke bevolking was overdonderend. Men nodigde ons uit op een uitbundig verjaardagsfeestje, stak ons wijn toe, bakte wafels en bood gul de tuinslang aan tot het verfrissen van keel en gelederen.

Het kamp leverde 28 verschillende soorten lhb's op (zie figuur), een aanzienlijk gegroeide kennis en voorliefde voor lhb'tjes en een stevige tekenbeet. Onvergetelijk.

Figuur: Aantal waargenomen soorten in de verschillende bezochte gebieden op het Lieveheersbeestjeskamp te Genk (augustus 2001).

Legende: 1 = Den Teut; 2 = De Maten ; 3 = Het Wik; 4 = Zwarte Beek, Achter de Witte Bergen; 5 = Mechelse heide; 6 = Kikbeekbron; 7 = Oudsberg; 8 = Mijnterril winterslag; 9 = oude spoorweg As; 10 = Stiemerbeek Genk; 11 = Terhaagdoornheide; 12 = Spoorweg Winterslag; 13 = moerasjes OCMW, Zwarte beek; 14 = Broekkant, Kleine Beek Opglabbeek; 15 = vliegveld Zwartberg; 16 = Wijvenheide; 17 = Slangebeekbron; 18 = fietspad 300 naar Zonhoven; 19 = jaagpad Alberkanaal

Camp coccinelles dans la région de Genk : premières impressions

par Gilles San Martin

En cette première année d'enquête coccinelles au niveau belge, un camp coccinelles a été organisé par le JNM (Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming) à Genk, en Campine limbourgeoise. Cette région sablonneuse, qui jouit d'un climat chaud et particulièrement sec, est bien connue des naturalistes pour sa grande richesse faunistique et floristique. Ses landes à bruyères où poussent également pins et chênes abritent notamment une bonne partie de la faune orthoptérologique et odonatologique belge.

Comme le laissaient présager les relevés déjà effectués par des naturalistes dans certaines réserves naturelles de la région (27 espèces rien que dans la réserve du Mechelseheide à As), la diversité spécifique des coccinelles y est également exceptionnelle : sur les quelques jours du camp auxquels j'ai participé, nous avons recensé pas moins de 28 espèces.

Quelques raretés étaient au rendez-vous, à commencer par *Oenopia impustulata*, récemment signalée comme nouvelle pour la faune belge. Elle a été collectée sur chêne (*Quercus*) dans la réserve " De Teut " à Termolen : une lande à bruyère sèche avec une zone tourbeuse humide, des pins (*Pinus*) et une haie de feuillus en bordure d'une ancienne voie ferrée transformée en piste cyclable.

Par ailleurs, certaines de nos observations montrent à première vue des différences écologiques et faunistiques intéressantes entre les populations de coccinelles de Campine et ce que l'on a pu observer des populations wallonnes.

Ainsi, *Coccinella magnifica* a été trouvée à deux reprises à proximité de nids de *Formica pratensis*, ce qui pourrait confirmer le fait qu'elle puisse vivre en relation avec cette espèce de fourmi. Elle avait déjà été trouvée l'année passée en compagnie de cette fourmi en Campine anversoise par des membres du GT, mais, en Wallonie, elle n'a jamais été trouvée qu'une seule fois avec cette espèce. Elle est habituellement trouvée en Wallonie en présence des fourmis des bois (*Formica polyctena* et *Formica rufa*).

Les coccinelles des landes à bruyères étaient évidemment présentes. Cependant, certaines landes étaient étonnement pauvres en coccinelles. Ceci était peut-être dû à la gestion récente de certains de ces sites. Il pourrait être intéressant de suivre l'évolution de ces sites à l'avenir et d'estimer l'impact à court et moyen terme des

différentes méthodes de gestion sur les populations de coccinelles.

Chilocorus bipustulatus a été capturée à plusieurs reprises sur pin (*Pinus*) dans des landes à callune (*Calluna vulgaris*) sèches. Notons que lors d'un voyage en Corse, nous avons également observé plusieurs fois cette espèce sur des pins alors qu'il ne poussait pas de plante ressemblant à une bruyère à proximité. Par ailleurs, en Espagne (Castille, province de Palencia), nous l'avons attrapée sur des bruyères bordées d'une pinède et de quelques chênes. On peut dès lors se demander si la présence de pins ne serait pas nécessaire pour cette espèce (en plus des bruyères ?).

Exochomus nigromaculatus était de loin la plus fréquente des trois coccinelles des landes à bruyères tandis que *Coccinella hieroglyphica* était rare et généralement trouvée en petit nombre ; alors qu'en Wallonie, *Coccinella hieroglyphica* est la plus répandue et la plus commune suivie de *Exochomus nigromaculatus*, *Chilocorus bipustulatus* étant la plus rare.

Et ce n'est pas la seule inversion de fréquence entre espèces taxonomiquement ou écologiquement proches que nous avons pu constater : *Calvia 10-guttata* était nettement plus commune que *Calvia 14-guttata* (cette tendance avait déjà été pressentie en Campine anversoise – été 2000) et on rencontrait beaucoup plus souvent *Coccinula 14-pustulata* que *Tytthaspis 16-punctata* alors que dans les deux cas, c'est l'inverse en Wallonie.

D'autre part, certaines espèces étaient étonnamment rares.

Ainsi, sur les quelques jours du camp où j'étais présent, nous n'avons capturé qu'un seul exemplaire d'*Adalia 10-punctata* qui est une des quatre coccinelles les plus répandue en Wallonie.

Malgré des recherches systématiques sur saule (*Salix*) dans des sites qui nous paraissaient particulièrement propices (notamment au Zwartebeek), nous n'avons trouvé *Chilocorus renipustulatus* que quelques fois.

La rareté relative d'*Aphidecta oblitterata* s'explique plus facilement par le fait que les conifères de type épicéa (*Picea abies*) sont très peu répandus dans la région de Genk. Notons les deux sites visités où poussaient des épicéas abritaient également *Aphidecta oblitterata*.

Comme le montrent ces quelques observations succinctes, la faune des coccinelles du nord du pays présente des apparemment des particularités écologiques et faunistiques qu'il serait intéressant de confirmer et d'approfondir. On peut donc espérer que l'extension de l'enquête coccinelles à la Flandre permettra d'affiner nos connaissances sur la biologie des coccinellidae afin de les protéger et de protéger les sites qui les abritent.

Lieveheersbeestjes waargenomen tijdens de nationale natuurstudiedag in de Bourgoyen-Ossemeersen te Gent

door Tim Adriaens

Inleiding

Wat volgt is een beknopt verslag van de lieveheersbeestjeswaarnemingen gedaan op de nationale natuurstudiedag op 8 september 2001. Vijftien gemotiveerde JNM-ers kwamen opdagen aan het station van Gent-Sint-Pieters, waarvan een niet onaanzienlijk deel VBWG-ers en kampgangers van het Lieveheersbeestjeskamp. Magere opkomst voor een nationale activiteit, maar niet getreurd, het was nog erger gesteld in de Demerbroeken zo bleek achteraf. Met een zwakke vorm van cohesie werd een groepje gevormd op het stationsplein, waarna het met diverse vervoermiddelen richting Bourgoyen-Ossemeersen ging. Na een korte initiatie van de gegadigden in de wondere wereld van het lieveheersbeestjesproject, werden de nodige sleepnetjes, petriplaatjes en determinatiewerken uitgedeeld en konden we hoopvol op pad. Het weer was lekker Belgisch, variërend van zonnig tot erg bewolkt en winderig. Naar het einde van de middag toe begon het te regenen.

Gebiedsbeschrijving^{2, 3}

De Bourgoyen-Ossemeersen voorstellen, hoeft wellicht niet meer voor de meeste natuurliefhebbers en JNM-ers. Het stedelijk natuurreservaat aan de westelijke stadsrand van Gent is met zijn 220 hectare een begrip geworden. Het bezochte gebied, de Bourgoyen-Ossemeersen, ligt in de provincie Oost-Vlaanderen (Stad Gent), langs de Leie en de Ringvaart. De Bourgoyen-Ossemeersen zijn een relict van het meersencomplex van de Drongense meersen dat onderdeel uitmaakt van de alluviale vlakte van de Leie. Karakteristieke landschapskenmerken van een

² Vrij naar: <http://www.vlm.be/Natuurinrichting/>

³ Vrij naar: <http://www.gent.be/gent/gezondhe/bourgoyen/>

meersengebied zijn er nog aanwezig, zoals komgebieden met een donk. Ook de evolutie van het ontginningspatroon (met evenwel plaatselijke verstoring door storten) is er nog terug te vinden. De randzones zijn gekenmerkt door een meer gesloten bulkenkarakter.

Het beheer van het gebied is afgestemd op de instandhouding van dit open landschapskarakter met verschillende onbemeste graslandtypes. Het extensief beheer en de waterrijkdom is attractief voor water- en weidevogels. Het gebied vormt één van de belangrijkste overwinteringsplaatsen voor watervogels in Vlaanderen. Botanisch is er een hoge soortenrijkdom met kenmerkende zeldzame soorten van vochtige graslanden, bermen en sloten. Mede door het extensieve landbouwbeheer zijn de kansen voor natuur gunstig.

Het meersengebied in de periferie van de provinciehoofdstad, ligt in het landinrichtingsproject “Leie en Schelde” van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Dit project beoogt voor de Bourgoyen-Ossemeersen behoud, herstel en ontwikkeling van de landschappelijke structuur met haar karakteristieke landschapselementen. Er zal gestreefd worden naar de realisatie van een geïntegreerd kwalitatief meerwaardig landschap, waarbij de volgende aspecten aan bod komen: behoud en herstel van de geomorfologische landschapseenheden, behoud van het open meersenkarakter, behoud van het cultuurhistorisch ontginningspatroon, verwijderen van recente, gebiedsvreemde aanplantingen, buffering en uitwendig beheer en behoud en beheer van houtachtige elementen.

De Actiegroep Bourgoyen-Ossemeersen (ABO), waaruit onlangs Natuurpunt afdeling Gent is ontsproten, staat sinds oktober 1972 op de bres voor de uitbouw van het gebied tot natuureservaat, verzorgt het natuurbeheer en voert in het gebied een stevige aankooppolitiek.

Resultaten en bespreking

In de Bourgoyen-Ossemeersen komen volgens deze inventarisatie minstens 16 soorten lieveheersbeestjes voor met uiteenlopende ecologische vereisten. Wat de ecologische betekenis van dit soortenaantal op Oostvlaams niveau betekent is vooralsnog onbekend. Op basis van de lieveheersbeestjes kunnen we wel besluiten dat het gebied een verscheidenheid aan geschikte habitats herbergt. De waargenomen soorten in de verschillende habitats zijn terug te vinden in onderstaande tabel.

Tabel : Overzicht van alle waargenomen soorten per bezochte vindplaats in de Bourgoyen-Ossemers. Voor de afkortingen zij verwezen naar⁴.

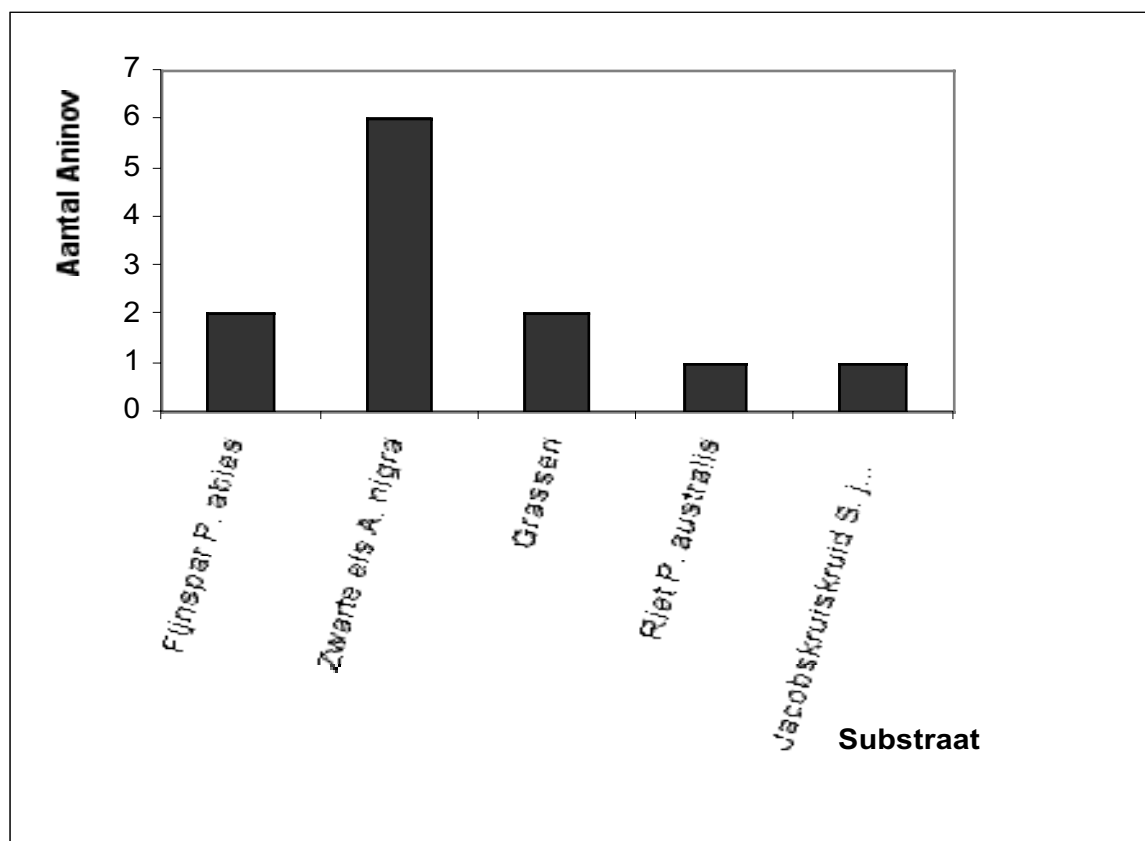
Soort		Struweel aan "De Grutto"	Oude Spoorwegherm	Rietland je langs spoorweg	Nat hooiland knuppelpad	Baan met Zwarte els-opslag	Perceel schuilhut	Fijnsparaanplanting	Wegherm langs R4
ADABIP	2-stippelig lveersbeestje		—			—			
ANINOV	19-puntlieveheersbeestje			—		—	—	—	
APHOBL	Bruin lieveheersbeestje		—					—	
CALDEC	10-vleklieveheersbeestje	—							
CALQUA	Roomvleklieveheersbeestje		—						
CHIREN	Wilgenlieveheersbeestje					—			
COCSEP	7-stippelig lvheersbeestje		—				—		
COCUND	11-stippelig lvheersbeestje								—
EXOQUA	4-vleklieveheersbeestje					—			
HALSED	Meeldauwlieveheersbeestje								
HIPTRE	13-stippelig lieveheersbeestje		—		—				—
HIPVAR	Ruigtelieveheersbeestje						—		—
OENCON	Vloei-vleklieveheersbeestje		—			—			
PROQUA	14-stippelig lvheersbeestje		—						—
PSYVIG	22-stippelig lieveheersbeestje	—	—			—	—		—
TYTSED	16-puntlieveheersbeestje		—						—

⁴ Baugnée, J.-Y., Branquart, E. & Maes, D., 2001. Veldterminatietabel voor de Lieveheersbeestjes van België (Chilocorinae, Coccinellinae & Epilachninae). Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (Gent), Jeunes & Nature asbl (Wavre) i.s.m. Instituut voor Natuurbehoud (Brussel).

Voorzichtigheid blijkt geboden bij een al te absolute interpretatie van de binding lieveheersbeestje-voedselplant. Het **19-stippelig lieveheersbeestje** *Anisosticta 19-punctata*, dat bekend staat als een fervente bewoner van rietmoerassen, werd op verschillende substraten waargenomen (zie grafiek). Zo werd de soort in relatief grote aantallen waargenomen op een overhangende Zwarte els *Alnus nigra*. Op een door konijnen begraasd perceeltje aan de schuilhut werd één dier gevangen op Jacobskruiskruid *Senecio jacobaea*. Even verderop werd de soort zelfs uit een fijnsparaanplant geklopt! Of moeten we hier eerder uit besluiten dat lieveheersbeestjes erg rukwindgevoelig zijn gezien de weersomstandigheden op dat moment? Een vergelijking met bestaande literatuurgegevens dringt zich op. Onderstaande figuur heeft weliswaar weinig wetenschappelijke waarde gezien de kleine steekproef en de weinig systematische manier van inzamelen, maar toont toch algemeen de brede range aan potentiële substraten van het 19-stippelig lieveheersbeestje. Anderzijds dient ook opgemerkt dat een plantesoort waarop een diertje wordt gevangen, niet noodzakelijk als “voedselplant” (i.e. de dieren zoeken op deze plant hun prooien) hoeft dienst te doen.

Grafiek: Aantal gevangen exemplaren van het 19-stippelig lieveheersbeestje *Anisosticta 19-punctata* op de verschillende substraten.

Epiloog

Sommige beestjes maken het wel erg bont. In een met Duinriet *Calamagrostis epigejos* gevulde marginale bloembak op de parking van de super-GB aan de Rooigemlaan (Broeder Weversplein, Gent) werd op 28 september 2001 in een stortbui tot grote verwondering van de slepers (TA, JS) een lieveheersbeestje gevangen? Het betrof een jong exemplaar van het Dertienstippelig lieveheersbeestje *Hippodamia 13-punctata*! De soort staat momenteel te boek als een zeer zeldzame, kwetsbare soort van natte milieus. Op het moment van de vangst was het erg winderig en regenachtig, wat doet vermoeden dat dit diertje afkomstig kan zijn van de grote populatie die in enkele waardevolle hooilandjes in de Bourgoyen-Ossemeersen is gevestigd. Dit zou betekenen dat het diertje zich ongeveer 2km ver van huis bevond. De vondst van eenzelfde dier in een wegberm langs de aan de Bourgoyen palende expressweg (R4) doet vermoeden dat lijnvormige landschapselementen ook voor relatief zware insecten als lieveheersbeestjes een functie als verbindingselement kunnen uitoefenen en dat relatief kleine (antropogene) vlekjes habitat (bloembakken, struikjes, ...) belangrijk kunnen zijn als stapsteen naar nieuwe gebieden.

Dankwoord

Met dank aan alle enthousiaste slepers en kloppers die deze natuurstudiedag tot een lhb-succes maakten.

Bronnen

Bagnée, J.-Y., Branquart, E. & Maes, D., 2001. Veldbepalingsgids voor de Lieveheersbeestjes van België (Chilocorinae, Coccinellinae & Epilachninae). Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (Gent), Jeunes & Nature asbl (Wavre) i.s.m. Instituut voor Natuurbehoud (Brussel).

Sites:

<http://www.vlm.be/Natuurinrichting/>

<http://www.gent.be/gent/gezondhe/bourgoyen/>

Kort berichtje : exoot vastgesteld in de Groene Vallei (Gent)

door Tim Adriaens

Een lhb-prospectie van de Groene vallei te Gent in september leverde enkele verrassingen op. Het gebied, met inbegrip van enkele beplante straathoecken, bleek 11 soorten te herbergen. Daaronder Harlekijnlieveheersbeestje *Harmonia 4-punctata* en Bruin lieveheersbeestje *Aphidecta oblitterata* op enkele aangeplante dennetjes. Zestienstippelig *Tytthaspis 16-guttata* en Ruigtelieveheersbeestje *Hippodamia variegata* konden gevonden worden op een schraal stukje met veel Wilde peen, Smalle weegbree, Duizendknoop en Boerewormkruid. Op enkele esdoorns werden vreemd uitziende larven gevonden. Even zoeken en ook het desbetreffende imago kon worden teruggevonden. Na enig geklungel bleek het hier duidelijk te gaan om een soort die niet in de tabel vermeld stond. Even de lablokoff erbij halen. Wellicht hadden we hier te maken met *Harmonia axyridis*, een grote, agressieve soort die veel gekweekt wordt t.b.v. de biologische bestrijding. Deze soort staat bekend om haar supersonische voortplantingssnelheid en haar grote tolerantie t.a.v. allerlei klimatologische en andere factoren. Oorspronkelijk areaal: Azië. Daarna een plaag geworden in Noord-Amerika. Enkele exemplaren werden verzameld, poppen werden voor kweek meegenomen. Een veldje Canadese guldenroede (eveneens een exoot) bleek ervan vergeven. Een waarschuwing voor ondoordacht gebruik van exotische soorten die onze inheemse coleopterenfauna kunnen schaden is hier zeker op zijn plaats. Meer over deze vondst in de volgende *Coccinula*.

*Voor sommige inheemse
lieveheersbeestjes slaat de
klok tien voor één...*

Dag van het lieveheersbeestje

Zondag 5 mei 2002

Lieveheersbeestjesfreaks aller landen verenigt u ! Vandaag wordt ons kleine landje platgelopen door Coccinula-medewerkers en sympathisanten. Gewapend met sleepnetten en paraplu's gaan zij op zoek naar de sympathieke bolletjestruien die zich op bloemen, tussen takken, in struiken en onder bladeren tegoed doen aan sappige bladluizen en smakelijke meeldauwschimmels. Op deze dag kan je terecht op één van de excursies die over het ganse land doorgaan. Je maakt er kennis met de meest geavanceerde inventarisatietechnieken, leert heel wat nieuwe soorten kennen en natuurlijk ontmoet je een hoop nieuwe mensen. Reserveer deze dag alvast en maak je kennissen warm voor deze activiteit. Officiële aankondiging en programmatie volgt.

Journée de la coccinelle

Dimanche 5 mai 2002

Amateurs de coccinelles, rassemblez-vous ! Aujourd'hui, tous les adhérents et sympathisants de Coccinula quadrillent notre pays. Armés de filets à papillons et de parapluies japonais, ils vont à la recherche de ces sympathiques coccinelles qui consomment les pucerons et autres champignons savoureux sur les fleurs, entre les branches, dans les buissons, sous les feuilles ... Vous aussi, vous pouvez participer à une des nombreuses excursions qui ont lieu ce jour-là dans tout le pays. Vous ferez connaissance avec les techniques d'inventaire les plus avancées, apprendrez à reconnaître de nouvelles espèces et bien entendu rencontrerez de nouvelles personnes. Réservez dès à présent cette date et rafraichissez déjà vos mémoires pour cette activité. Le programme officiel suivra.

